

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ПРЕДМЕТА «Я У СВІТІ». З ДОСВІДУ РОБОТИ.

Педагогічний колектив коледжу працює над проблемою формування професійних компетентностей майбутніх фахівців – вчителів дошкільної та початкової освіти.

Формування професійних компетентностей передбачає розвиток мисленнєвої діяльності вчителя. Саме технологія критичного мислення надає викладачу та студентам таку можливість.

Впровадження навчання, орієнтованого на розвиток критичного мислення, є нагальною методичною проблемою сучасної освіти.

Такий тип мислення необхідний для вирішення неординарних практичних завдань, які ставить перед вчителем сьогодення. Теоретичні засади критичного мислення висвітлені у працях Баханова К.О., Пометун О.І, Терно С.О., Тягло О.В., Удада О.А.. Саме на їх теоретико-концептуальні засади методики розвитку критичного мислення ми спираємося, розв'язуючи цю проблему у своїй практичній діяльності.

Критичне мислення – (давн. гр. – «мистецтво аналізувати, судження») - це наукове мислення, суть якого полягає в ухваленні ретельно обміркованих та незалежних рішень. Технологія критичного мислення передбачає розвиток здатності думати, аналізувати, аргументувати, переконувати, досліджувати проблеми та ситуації, розв'язувати проблемні запитання, усвідомлено мислити, аналітично дискутувати та правильно висловлювати свою думку, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, сумніватися (заперечувати та пропонувати інші варіанти), моделювати професійні ситуації, ухвалювати рішення.

Критичне мислення – це усвідомлений, самостійний, рефлексивний, цілеспрямований, обґрунтований, контрольований та самоорганізований процес.

Результат такої діяльності - вміння самостійно мислити, розв'язувати життєві та професійні задачі.

Саме на такий результат ми працюємо, вивчаючи методику навчання предмета «Я у світі»

Сплановані навчальним планом теоретичні та практичні заняття надають таку можливість. Студенти засвоюють навчальний матеріал поетапно: розробляють стандартні уроки, вправляються у формулюванні мети, особливо афективної; добирають зміст зовнішньої та методи і прийоми внутрішньої мотивації, форми рефлексії.

Завдання викладача полягає в тому, щоб, співпрацюючи зі студентами на заняттях, керуючи самостійною роботою, сприяти розвитку їх критичного мислення, навчити студентів розвивати критичне мислення у дітей початкової школи.

Розглянемо деякі методи і прийоми. Наприклад, використання проблемних лекцій або проблемних запитань на лекціях. При вивченні теми «Загальна характеристика освітньої галузі «Суспільствознавство» запитуюмо: «На вашу думку, чи не занадто обтяжливо для молодшого школяра опанування такого обсягу навчального матеріалу. Доведіть». Тема «Особливості методичних підходів до вивчення предмета «Я у світі» пропонує відповіді на запитання: «Чи узгоджується особливість методичних підходів до реалізації завдань предмета з гуманістичним принципом викладання суспільствознавчого матеріалу».

На практичних заняттях студенти аналізують зміст Державного стандарту початкової загальноосвітньої школи, навчальні програми, підручники різних авторів, методичну літературу. Наявність методичної літератури, яка видана за попередньою редакцією Державного стандарту початкової школи, дає можливість аналізувати її, встановлювати відповідність чи невідповідність сучасному рівню освіти і визначати ступінь можливості тимчасово її використовувати, визначати запропоновані авторами види завдань, аналізувати їх та виокремлювати, на їхню думку, найефективніші. Студенти вчаться працювати усвідомлено, самостійно, рефлексивно, ухвалювати професійні рішення. Розвитку критичних, творчих здібностей, вмінню аналізувати професійну діяльність сприяють завдання з розробки планів-конспектів традиційних і, особливо, нетрадиційних уроків з методичними коментарями та методичними висновками до них. Розробляючи плани-конспекти уроків, студенти користуються надбаннями і досвідом вчителів-практиків: методичними розробками, спостереженнями уроків, вивченим педагогічним досвідом. Так розвиваються здібності обробляти інформацію. Але знаючи особливості класу, в якому студенти проходять педагогічну практику, враховуючи зміст теми, знання психології та педагогіки, методичні особливості викладання предмета «Я у світі», прагнуть розробити свій власний урок, що і передбачає творчий підхід до пізнання. З метою розвитку критичного мислення, вміння моделювати життєві та професійні ситуації, розв'язувати їх, студенти розробляють проблемні завдання та ситуації, ігри, складають логічний ряд запитань, добирають або складають тематичні казки, оповідання без закінчень, з проблемними різноваріантними закінченнями. Важливою умовою для розвитку критичного мислення є створення проблемних ситуацій під час навчання. Потреба у критичному мисленні виникає тоді, коли трапляються складні ситуації вибору, які вимагають ретельного обмірковування та оцінювання. Характерною особливістю цього типу мислення є те, що процес міркування нестандартний, нешаблонний, відсутній готовий взірць розв'язку. До такого міркування

звертаємося тоді, коли розробляємо елементи нестандартних ситуацій, нестандартних запитань, нестандартних рішень. Складання діагностичних тестів передбачає узагальнення знань з педагогіки і психології, знань змісту суміжних предметів (охорона здоров'я, природознавство). Такі завдання розвивають у студентів вміння аналізувати, узагальнювати, виокремлювати найсуттєвіше, а отже, логічно мислити. Одна із важливих ознак критичного мислення – постановка проблеми і визначення шляхів її розв'язання. Її розвитку сприяє розробка та презентація авторських планів-конспектів проведення уроків. Постановка проблеми – визначення мети уроку, розгортання її, а шлях розв'язання – це план – конспект. Знань, творчості, критичного мислення вимагає пошук методів і прийомів актуалізації рефлексивних шарів свідомості учнів. Це уважний розгляд думок, їхніх підстав, а також висновків, що з цих думок випливають (Дж. Д'юї). Ефективним у цьому напрямку є перегляд та аналіз відеоуроків студентів-практикантів. Почергово (щоб всі мали змогу вправлятися) студенти - експерти критично аналізують проведення навчального заняття викладачем, визначаючи методичні плюси і мінуси, що сприяє розвитку не лише критичного мислення студентів, а й методичному зростанню викладача.

Для лабораторних робіт теж пропонуються завдання на розвиток критичного мислення: визначити рівень оптимальності використання мотиваційно-стимулюючого, змістового, процесуального, контрольного-регулюючого та оцінювально-результативного компонентів уроку; або визначити засоби реалізації методичної та психолого-педагогічної компетентності вчителя або студента-практиканта. На семінарських заняттях студенти складають структурно-логічні схеми вивчення теми, проводять методичну експертизу відповідей, критично використовують посібники, видані за попередньою редакцією Державного стандарту з вивчення інтегрованого предмета «Я у світі» (авторів О.О. Ліннік, А.М.Крамаренко). Студенти з методики викладання інтегрованого курсу «Я і Україна» виокремлюють лише інформацію, що стосується сучасного предмета «Я у світі» і використовують її при підготовці до семінарського заняття. Висунення гіпотез – це одне з ключових умінь у критичному розмірковуванні, оскільки наявність проблеми передбачає формулювання припущень щодо її розв'язання (гіпотеза щодо продуктивного результату уроку з використанням певних технологій, методів, прийомів, засобів, досягнення афективної мети уроку). Студенти вправляються у висуненні, формулюванні гіпотези у процесі написання курсової роботи. Наприклад, курсова робота з теми «Методика використання творчих проєктів при вивченні предмета «Я у світі»» передбачає таку гіпотезу: використання методу творчих проєктів дає можливість вчителю більш ефективно реалізувати навчальну, виховну, розвивальну мету та досягти афективної мети уроку.

Важливе завдання викладача - навчити студентів розвивати критичне мислення у школярів. На заняттях ми вправляємося у використанні методів та прийомів критичного мислення при розробці та проведенні майстер-класів, ділових ігор та пробних уроків. Критичне мислення передбачає систематичне створення для студентів ситуації вибору - це метод навчання, який забезпечує діалог у процесі розв'язання ситуації вибору: студенти постійно обґрунтовують свій вибір серед багатьох запропонованих варіантів. Результатом практичної роботи може бути конкурс «Кращий урок», який необхідно оцінити, знайти контраргументи, обґрунтувати вибір.

При проведенні уроку «Правила поведінки» (3 клас) пропонуємо використати елементи проектної діяльності, визначення причин соціальних явищ чи поведінки, пояснити назву тексту чи замінити її, досліджувати інформацію.

Тема «Не бери чужого» передбачає використання інтерактивних вправ, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, розгляд тематичних проблемних ситуацій, прогностичних задач.

За відсутності сучасних методичних посібників, іншої методичної літератури, розробка уроків до педагогічної практики є лабораторією справжньої співтворчості викладача-методиста і студентів, розвитку у студентів критичного мислення. Психологічно критичне мислення ґрунтується на прагненні до творчого пошуку, жадобі до знань. Спостереження уроків з однієї і тієї ж теми в різних класах і у різних вчителів створюють можливості для глибокого їх аналізу та спроби розробити свій унікальний урок з визначеної теми. Студент фіксує значущі моменти інтелектуального пошуку, робить спробу зрозуміти їх сенс у розв'язанні задачі, оцінює використані освітні технології, виробляє орієнтири наступного пошуку, передбачає наступні кроки.

Так крок за кроком відбувається розвиток критичного мислення студентів і оволодіння ними мистецтвом розвитку критичного мислення у молодших школярів.

Бібліографічні посилання

1. Терно С.О. Розвиток критичного мислення старшокласників у процесі навчання історії. Запоріжжя.- 2011.
2. Тягло О.В. Критичне мислення. Харків.- 2008р.
3. Критичне мислення. Вікіпедія.
4. Теорія розвитку критичного мислення. Вікіпедія.

5. Методика розвитку критичного мислення. Вікіпедія.